

mindig magukra vállaltak. (Elég csak a Népi Kollégiumok mozgalmára vagy a hajdani Eötvös Collegiumra gondolni, de a rendszer-váltó szakkollégiumokban is erőteljesen megjelent ez az igény.) Más nézőpontból közelítve, azért sem érdemes a két fogalmat elválasztanunk, mert ma a tehetség és tehetséggondozás definíciója egyre kevésbé kötődik az egyén eredendően meglévő és látható képességeihez, valamint ezek szegregált formában történő fejlesztéséhez, hanem – a „mindenki tehetséges lehet valamiben” szemléletmódja alapján – egyre inkább értünk alatta olyan tevékenységformát, melynek a tehetségazonosítás és a felzárkóztatás ugyanolyan fontos része, mint a tehetségszolgálat. Végül még egy érv, amely alátámasztja, hogy tehetséggondozás és felzárkóztatás szorosan összetartozó fogalmak: az oktatás világának fogalomrendszerét újabban meghódító komprehenzivitás igénye, amelynek számunkra legfontosabb tézise, hogy a különböző képességű és társadalmi hétértű hallgatók heterogén csoportokban történő fejlesztése révén érhetőek el a legjobb eredmények a csoport valamennyi tagjánál. A minőség kérdése tehát nem merül fel – ahogy Vázsonyi Ottó fogalmazott – „természetesen” a felzárkóztatást is zászlajukra tűző intézmények esetén, illetve felmerül, de olyan formában, hogy milyen minőségi többletet jelent a hallgatók számára a szakkollégiumokban megvalósuló komprehenzivitás, s hogyan járul hozzá mindez a tudatos értelmiség-neveléshez, a társadalmi szolidaritás kifejlődéséhez.

Harmadikként a szakkollégiumok kapcsolattartási szokásaira érdemes kitérnünk. A sokat emlegetett szakkollégiumi mozgalom valójában csak a demokratikus átmenet idején létezett, ekkor egyetlen közös cél és tulajdonság, a demokratikus normák megszilár-

dítása és a rendszerellenesség adta a mozgalom kohéziós erejét. Ehhez mérhető célt azóta sem találtak a szakkollégiumok, így az újra és újra felcsapó mozgalmi lángok az elmúlt húsz évben mindig kihunytak. A parázs azonban sohasem aludt el teljesen, így amikor újabb cél jelenik meg a horizonton, számítani lehet a mozgalmiság feléledésére (lásd például 2008 őszén a *De a mienk – Magyarország 2030* sorozatot). A kapcsolattartás ilyenkor sem valódi kapcsolati háló létrejöttét és használatát, sokkal inkább periférikus együttműködések jelent egyes (főleg budapesti) szakkollégiumok között. Az előbbiekből az (is) következik, hogy amennyiben feladatként az „elszigetelt” határon túli és az anyaországi szakkollégiumok közötti kapcsolatok kiépítését jelöljük meg, úgy az elsődleges feladat egy közös cél azonosítása lehetne számukra. Közös elemekként említhetőek például a két intézménytípus célrendszerében az oktatási innovációk katalizátora szerepének betöltése a felsőoktatás rendszerén belül, valamint a már említett Kárpát-medencei tudományos közösség megteremtése. E vonalakon esetleg érdemes lehet elindulni egy közös konferencia megszervezésével és lebonyolításával. A határokon átívelő kapcsolati háló megteremtésének azonban véleményem szerint további fontos előfeltétele a határon túli intézmények egymás közötti kapcsolatainak megerősítése, valamint a szakkollégiumok kapcsolattartási szokásaira itthon leginkább jellemző testvérintézményi viszony kialakítása egy-egy határon túli és hazai szakkollégium között. (Utóbbi együttműködési lehetőségre jó példa a budapesti ELTE Bibó István Szakkollégium és a kolozsvári Mikó Imre Szakkollégium kapcsolata.) Az alulról szerveződő mikro-együttműködésekre és a felülről segítő ösztönző lépésekre tehát egyaránt szükség lehet, és nagyon

egyket kell érteni a Márton Áron Szakkollégium igazgatójával is, aki a nagyobb figyelem és az egységes koncepció szükségességét emelte ki. E célok megvalósítását pedig mi szolgálhatná jobban, mint a párbeszéd megindítása a szereplők között.

Farkas Anikó

BA-hallgató, szakkollégista, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézet
farkasaniko@yahoo.com

•

Nagy érdeklődéssel és kíváncsisággal olvastam Farkas Anikó gondolatait a határon túli szakkollégiumok kapcsán. A szerző által leírtakhoz szeretnék pár gondolatot magam is hozzáfűzni. Elfogadva Farkas Anikó megállapítását, miszerint „Az első állításom, hogy szakkollégium *sui generis* nevelési-oktatási forma, vagyis nincs hozzá fogható, vele bármilyen objektív szempontrendszer alapján összehasonlítható intézmény az oktatás világában. Egyedülállóan ezen intézmények halmazára a sokszínűség és a heterogenitás jellemző, mely a sajátos működési elvek, elsősorban a magas fokú autonómia és önkormányzatiság következménye. Nincs tehát két egyforma vagy

akár egymásra valamennyi lényeges tulajdonságában hasonlító szakkollégium, vannak azonban fontos, általánosan jellemző tartalmi ismertetőik.” Szeretnék rávilágítani arra a tényre, hogy egyetlen szakkollégium sem független a felsőoktatási környezettől, valamit tágabb kontextusban a társadalmi környezettől. Ahhoz, hogy egy öntevékeny csoport, és jelen esetben ezt nevezzük szakkollégiumnak, megfelelő módon tudjon működni és eredményeket tudjon elérni, „mint egy szervezet” be kell tagozódnia az őt körülvevő térbe, hiszen csakis így tud megfelelő módon forrásokat, illetve plusz lehetőségeket biztosítani a tagjai számára. A fenntartható fejlődés a „szervezet számára” – véleményem szerint – csakis ebben a formában valósítható meg. A szerző által a szakkollégiumok funkciója alapján megfogalmazott gondolatokkal mélységesen egyetérttek, saját reményeim szerint a leírtak hamarosan megjelennek a valóságban is. Sajnos a gyakorlat jelenleg még nem mindenhol mutatja a leírtakat.

Vázsonyi Ottó

igazgató, Balassi Intézet,
Márton Áron Szakkollégium
vazsonyi_otto@masz.pte.hu

NEMI SZTEREOTÍPIÁK HATÁSA A TUDOMÁNYOS TELJESÍTMÉNYRE

2009 júniusában a *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* (PNAS) beszámolt egy Brian Nosek és munkatársai (2009) által végzett kutatásról, amelyben a nők kisebb természettudományi tehetségére vonatkozó sztereotípiáknak a tudományos teljesítményre gyakorolt hatását vizsgálták. Feltételezésük szerint az össztársadalmi szinten jelentkező implicit sztereotípiák és a tudományos életben mutatkozó nemi egyenlőtlenségek – kölcsönösen erősítve egymást – formálják a nemek közti szakadékot.

A közhiedelmek hatásának vizsgálatánál élesen elkülönítették a hallgatólagos, implicit sztereotípiákat a beismert, explicit sztereotípiáktól. Eredményeik szerint ugyanis csak az előbbi jelzi előre megbízható módon a vizsgált csoport – esetükben a nyolcadik osztályos tanulók természettudományos és matematikai teszten elért – eredményét. A diákok között nagyobb arányban jobban teljesítő

dalmi szinten jelentkező implicit sztereotípiák és a tudományos életben mutatkozó nemi egyenlőtlenségek – kölcsönösen erősítve egymást – formálják a nemek közti szakadékot.

fiúk megerősítik azt a vélekedést, miszerint a fiúk természetüknél fogva tehetségesebbek a tudományok terén. Több felmérés igazolja azonban, hogy a nemek teljesítményében mutatkozó különbség országonként – és egy adott nemzetet vizsgálva időben is – változik. Mindez azt sugallja, hogy az eltérő teljesítő-képesség nemcsak a természet adta, hanem szocio-kulturális tényezők függvénye is.

A sztereotípiák teljesítményt befolyásoló hatása közismert. Példaként említhető az a vizsgálat, amely során a vizsga előtt a hölgyeket emlékeztetik a „férfi = tudomány” sztereotípiára, illetve feltűnés nélkül hangsúlyozzák női mivoltukat. A vizsgálatok szerint mindez már önmagában is elegendő ahhoz, hogy a hölgyek gyengébben teljesítsenek a mentális befolyásnak ki nem tett kontrollcsoporthoz képest. A másik a teljesítményt befolyásoló hatás a tudóstársadalom nemek szerinti megoszlása, ahol a szemmel látható különbségek tovább erősítik a közhiedelmek hatását.

Nosek és munkatársai (2009) vizsgálatai azt mutatták, hogy az adott ország hallgatólagos sztereotípiájának átlagos mértéke – amelyet egy internetes felületen elérhető asszociációs teszt segítségével mértek – megbízhatóan prediktálja a 8. osztályos tanulók teljesítményében mutatkozó két nem közötti különbséget. Az összefüggés kiterjeszthető más mutatókra is, így az adott társadalom hallgató-

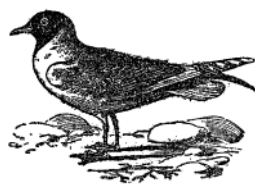
lagos sztereotípiájának mértéke a kutatói pályára lépők nembeli megoszlására is utal.

A fenti összefüggéseket fontos lenne szem előtt tartani a természettudományos pálya népszerűsítése érdekében tett erőfeszítéseknél. Egy ország tudományos teljesítményének maximalizálásához elengedhetetlenek az olyan oktatás-, illetve tudománypolitikai törekvések, amelyek a fiatal nőket a tudománytól elidegenítő hatások mérséklését célozzák. Mivel a hallgatólagos nemi sztereotípiák és a nemek tudományos szerepvállalásában mutatkozó különbségek egymást kölcsönösen erősítő folyamatok, így az idézett cikk összefüggéseire tekintettel olyan szakpolitikai stratégia lenne a leghatékonyabb, amely mindkét tényezőt egyaránt figyelembe veszi.

Irodalom: Nosek, Brian A. – Smyth, F. L. – Sriram, N. – Lindner, N. M. – Devos, T. – Ayala, A. – Bar-Anan, Y. – Bergh, R. – Cai, H. – Gonsalkorale, K. – Kesebir, S. – Maliszewski, N. – Neto, F. – Olli, E. – Park, J. – Schnabel, K. – Shiomura, K. – Tulbure, B. T. – Wiers, R. W. – Somogyi, M. – Akrami, N. – Ekehammar, B. – Vianello, M. – Banaji, M. R. – Greenwald, A. G. (2009) National Differences in Gender-Science Stereotypes Predict National Sex Differences in Science and Math Achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA*. 106, 10593–10597.

Sulyok Katalin

egyetemi hallgató,
a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács titkára
sulyokkata@gmail.com

Kitekintés

ÖNTUDATOS DISZNÓK

A házisertések rövid idő alatt képesek megfejteni a tükör működésének titkát, elsajátítani használatát, és ezzel olyan elit csoportba tartoznak, amelynek eddig ismert tagjai az emberen és még néhány főemlősön kívül a delfinek, az elefánt, a szarka és egy afrikai szürkepapagáj – állapították meg a University of Cambridge kutatói most publikált tanulmányukban.

Kísérleteikben nyolc fiatal állatot párosával helyeztek el egy-egy tükörrel felszerelt karámban, így azok a tükörben magukon kívül a lakótárs mozgását is megfigyelhették. Kezdetben egy másik állatként kezelték tükörképüket – a legtöbb állatfaj megáll ezen a szinten –, a sertések azonban hamar rájöttek a trükkre, és öt órán belül kiismerték a tükör működését, pontosan megértették a maguk és tükörképük mozgása közötti összefüggést.

Az öt óra ismerkedés alatt tanultakat később képesek voltak alkalmazni egy másik karámban, ahol egy fal mögé csak az ott lévő tükörből látható edelt helyeztek el a kísérletezők. A nyolc malac közül csak egy volt, amelyik a tükör mögött kereste az ennilót, a másik hét 23 másodpercen belül feldolgozta a látványt, felismerte a helyes irányt, és elfordulva a tükörtől egyenesen a rejtekhelyhez csörtetett.

A kutatók szerint az eredmények azt mutatják, hogy a sertések fejlett éntudattal rendelkező, érzékeny lények, és a jövőben mind-

ezt figyelembe kellene venni az állattartás körülményeinek kialakításánál is.

Broom, Donald M. – Sena, Hilana – Moynihan, Kiera L.: Pigs Learn What a Mirror Image Represents and Use It to Obtain Information. *Animal Behaviour*. 2009, 78, 1037.

RÉGI KÖNYVEK ILLATA

A hagyományos könyvtárak jellegzetes illata a könyvek anyagainak bomlása során felszabaduló illékony szerves vegyületekből adódik, melyek közül már több százat azonosítottak. A pontos összetétel, a bomlástermékek aránya jellemző a könyvek készítésekor felhasznált eredeti anyagokra, de tárolásuk körülményeire, az elszennvedett külső behatásokra és jelenlegi állapotukra is.

Szlovén és angol kutatók most olyan eljárást ismertettek, amellyel egy könyv „szagából”, egy zárt térben fölötte lévő levegő összetételéből megállapítható a régi könyvek, értékes történelmi dokumentumok állapota. A módszer előnye, hogy teljesen roncsolásmentes, a könyvekhez hozzá sem kell érni; segítségével a könyvtárak és múzeumok papíralapú állománya könnyebben felmérhető és megóvható.

A kísérleteket hetvenkét darab, különböző típusú, 19. és 20. századból származó történelmi dokumentum felhasználásával végezték. Az analízishez tömegspektrométerrel